

CASTELLDEFELS
DESAPAREGUT

CARLOS RODRIGUEZ ESCALONA / ICGC - Fons SACE (RFSACE.18882)

Jordi Notó i Brullas

CASTELLDEFELS DESAPAREGUT

CASTELLDEFELS DESAPAREGUT

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer 2022

© dels textos: Jordi Notó i Brullas

© del pròleg: Jorge Navarro Pérez

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Castelldefels

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la portada:

Gonzalo de Reparaz Ruiz / ICGC - Fons Gonzalo de
Reparaz Ruiz (RF.48722)

Acrònims:

AFCEC (Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista
de Catalunya)

AHMCA (Arxiu Municipal de Castelldefels)

ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)

ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)

GREHIC (Grup de Recerques Històriques de
Castelldefels)

ISBN 978-84-18243-97-4

DL B-1713-2022

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Jordi Notó, arqueòleg

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Un poble amb el centre itinerant

Pàg. 12

L'ORIGEN D'UN CENTRE FICTICI

Castell, temple, Ajuntament, tren i la Rocalla

Pàg. 84

PLATJA: DE SORRA ERMA A NEGOCI TURÍSTIC

Pesca, banys luxosos i munió turística

Pàg. 120

URBANITZACIONS I NOUS BARRIS

Les vies d'entrada a una platja d'hotels

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

JORDI NOTÓ, ARQUEÒLEG

Jorge Navarro Pérez, escriptor, historiador i fotògraf

Soc historiador. Amb paciència i pràctica, he escrit ficcions històriques i des de fa dècades faig fotografies per explicar la meva visió del món que m'envolta. Si dic això no és per fer-me publicitat, sinó perquè puc assegurar-vos que, d'aquestes tres disciplines, història, literatura i fotografia, la tercera, que té a veure amb les imatges, és la que més fàcilment ens permet endinsar-nos en el passat. És sorprenent; les fotografies no solament tenen un immediat poder evocador, sinó que, si les interroguem, ens responen de seguida, parlen amb nosaltres i ens donen informació de tota mena.

Així que, quan Jordi Notó em va proposar escriure la presentació d'aquest llibre-recull de fotografies titulat *Castelldefels desaparegut* que ara teniu a les mans, no vaig dubtar a dir-li que sí perquè sé que, amb els seus coneixements, és capaç de fer-les parlar. De fet, ja havia comprovat de primera mà la seva capacitat de treball quan va fer el llibre *L'Abans: Recull gràfic de Castelldefels (1890-1975)* de la mateixa Editorial Efadós. Llavors va visitar arxius, va llegir totes les obres publicades sobre l'últim poble del delta del Llobregat, va entrevistar les antigues famílies i va recollir els seus records impresos per compartir-los amb tothom.

Com que aquest poble (em costa considerar-lo una ciutat) només tenia uns 250 habitants a començaments del segle xx, quasi tota la població ha estat immigrant

o filla d'immigrants, que valoren moltíssim el Castelldefels que van conèixer quan van arribar o eren petits tant com es queixen de la gran ciutat en què s'ha anat convertint. «I tu, Jordi», li deia, «has aconseguit encaixar visualment tots aquests Castelldefels successius perquè tothom en valori l'evolució.»

I ara, per segona vegada, ha aconseguit reviure el passat de la nostra vila. Dividir el llibre en parts li permet explicar l'estructura originària del poble i la seva evolució amb moltes fotografies inèdites. Com que, en tot moment, en Jordi ha procurat cenyir-se al títol, *Castelldefels desaparegut*, no puc deixar de pensar com agrairan els castelldefelencs del futur –nascuts aquí o immigrants– la seva tasca.

ANTONI ELIAS / FOTS DOLORS VIANA OLIVA

Introducció

UN POBLE AMB EL CENTRE ITINERANT

Jordi Notó i Brullas, periodista

Per estimar un indret, en facilita molt les coses el fet de conèixer-lo. Un primer cop d'ull o una mirada superficial ens poden enganyar. Alguns vestigis, com els merlets del castell, podrien dur-nos a confusió: un edifici, el darrer ús militar del qual va ser el de presó de les Brigades Internacionals que participaren en la Guerra Civil.

En altres poblacions és relativament senzill seguir l'evolució d'expansió a partir d'un nucli o centre històric. No és el cas que ens ocupa, ja que el punt neuràlgic s'ha desplaçat en diverses ocasions. N'ha quedat el record en noms de carrers i de masies

del que va ser denominat *poble vell*, on es van concentrar –tot i que en poca quantia– les cases pairals i arribaren a donar una certa estructura de població. Convindrem a acceptar que el turó on es troba actualment el castell es pot considerar el primer nucli habitat. Restes iberes i l'existència d'una vil·la romana ens ho poden corroborar.

Prenent-nos les llicències corresponents i fent un salt temporal, podríem considerar la primitiva església medieval pràcticament adossada al castell l'hereva del punt de concentració i relació dels habitants de Castelldefels, que, en nombre absolut, seguien sense ser gaires.

L'aposta per Castelldefels com a parada del nou tren que s'havia de construir el 1881 responia als interessos

AUTORIA DESCONEGUDA / AFCEC

FISONOMIA DE POBLE

Es fa difícil de reconèixer l'actual carrer d'Isaac Peral des de la cruïlla amb el carrer Major el 1917 a la fotografia de la pàgina anterior. Als voltants de ca l'Arnan es va anar creant un nucli amb les masies més properes fins al punt que algunes s'arribaren a construir paret per paret.

PLATJA COMPARTIDA

La convivència entre els pescadors d'ofici i els turistes va ser inevitable. Fou el cas de Manuel de Simó, de família de pescadors, que va ser un dels darrers a seguir compartint la seva feina amb els turistes dels hotels i que al darrer terç del segle xx tingueren un pes cabdal en l'economia de Castelldefels.

AUTORIA DESCONEGUDA / Fons LUIS VÁZQUEZ GONZÁLEZ

dels propietaris i inversors que acabarien comprant les terres properes a la ubicació de l'estació.

Com ja he avançat, no podem parlar d'un nucli urbà compacte, sinó de masies relativament aïllades a les quals cal afegir urbanitzacions allunyades. És difícil de determinar el moment exacte, però fa relativament pocs anys que el municipi ha deixat de ser la suma de masies disperses, primer, o de barris inconnexos, després, per poder considerar-lo un conglomerat.

En les fotografies aèries és visible l'impacte de la Rocalla durant molts anys. Amb un cop d'ull, les imatges testimonien l'ocupació d'una gran part del terreny urbanitzat. A la contaminació per amiant d'aquesta indústria caldria afegir-hi l'empremta ecològica de les pedreres, que han deixat una profunda ferida de difícil solució.

No va ser fins a la dècada del 1950 que es va construir un nou consistori que consolidà una plaça com a

epicentre de la població reforçant l'efecte que ja generaven el temple i la proximitat a l'estació. Aleshores va arribar una integració urbanística plena de dificultats, com les que suposaren superar línies divisòries cicatritzants: carretera, tren, autovia i, per acabar-ho d'adobar, una nova autopista. Com si es tractés d'un embut, en molt poc espai, tot conflueix a l'inici de les Costes del Garraf, a la vella carretera i en els túnels del tren i els de la via ràpida de peatge.

Completa aquest recull d'imatges la transformació dels perímetres del terme urbà que ho feren d'una manera independent, d'urbanitzacions que s'han acabat integrant com a barris.

El canvi de la platja és molt visible i en destaca que durant molt temps van coexistir la pesca i el turisme. La massificació urbanística a la zona, però, acabà fent desaparèixer la professió marinera.

BORRAS / AFOEC - FONS BORRAS

L'ORIGEN D'UN CENTRE FICTICI

Castell, temple, Ajuntament, tren i la Rocalla

El turó presidit pel castell és l'emplaçament més lògic per als primers pobladors, ja que els avantatges estratègics per a la defensa així ho aconsellaven. El que és clar és que l'edifici adquirit el 1897 i restaurat per Manuel Girona hauria tingut la funció defensiva primordial que els falsos merlets poden fer pensar.

El poble vell va ser el primer centre on es va concentrar una quantitat més gran de masies; també on queda testimoni dispers de les seves respectives torres de defensa. La seva existència corrobora el menor paper defensiu del castell davant d'atacs pirates.

La Rocalla va suposar l'arribada de molts treballadors. En poc temps es multiplicà la població i, com que no es mirava prim, la fàbrica va estendre's ocupant els terrenys que necessitava: es van salvar les torres de defensa i les seves masies (ara ja amb les cases desaparegudes) quan quedaren envoltades pel recinte industrial.

Abans, l'estació del tren i la nova església havien desplaçat, intencionadament, el centre neuràlgic de la població.

AUTORIA DESCONEGUDA / Fons COLOMA ELIAS POBLET

EL CASTELL QUE NO MIRA AL POBLE

En aquesta pàgina s'aprecia el castell amb una nova construcció feta el 1904 per Manuel Girona amb una muralla i una nova entrada que sembla pensada per impedir-hi l'accessibilitat des del poble; sembla orientada a un nou centre que tenia pensat per a la població. L'orografia del terreny abans de l'existència d'una pedrera al carrer del Bisbe Urquinaona i la posterior obertura del carrer fan preguntar-se per què, per anar des del poble vell fins a l'església adossada al castell, no es va fer un camí més rectilini, almenys per als vianants. A les imatges es veu que el pendent existent en aquella zona no era gaire costerut.

AUTORIA DESCONEGUDA / Fons LUIS VAZQUEZ GONZÁLEZ